

PIHURIK JUDIT

POLITIKAI TANULMÁNY VAGY VÁDIRAT?

Néhány gondolat Bethlen István 1944-es Emlékiratáról

Bethlen István 1944. március 19. után illegálitásban kényszerült. A jövőt egyre kilátástalanabbnak tartotta, a normandiai partaszállás után azonban újra hinni kezdett abban, hogy Magyarország helyzete nem reménytelen. Ezért júniusban memorandumban fordult Horthyhoz, megfogalmazva, hogy szerinte milyen lépéseket kell tenni a németektől való elszakadás érdekében, júliusban és augusztusban pedig elkészítette emlékiratát „A magyar politika a második világháborúban. Politikai tanulmány vagy vádirat” címmel (a továbbiakban: Emlékirat). Ez először Münchenben jelent meg 1985-ben angolul, majd eredeti magyar nyelven 1988-ban Budapesten.¹

Az ötven oldalas Emlékirat két részből áll. Az elsőben Bethlen a német vereség egyértelmű voltát bizonyítja, ennek okait elemzi, áttekintve a két világháború közti külpolitikai helyzetet. A második részben — a drámai „Hogyan sülyedhettünk idáig?” kérdés után — a magyar kormányok működését vizsgálja az 1931 és 1944 közti időszakban. Azt boncolgatja, hogy az ő miniszterelnöksége idején fokozatosan konszolidálódó ország később hogyan haladt a tervezett békés revíziótól a háborúba való belépésig és a német megszállásig, milyen belpolitikai változások előzték meg ezt a tragédiát.

Emlékiratában Bethlen újrafogalmazza az öt évtizedek óta foglalkoztató gondolatokat. Ezek közül a legfontosabb: hogyan nyerhette volna vissza Magyarország a súlyát és tekintélyét a Kárpát-medencében. E cél elérésének alapvető feltételeként a Trianon utáni korszak politikai gondolkodásában — s így Bethlennél is — a teljes, de legalább részlegesen területi revízió jelenik meg. A korszakra vonatkozó memoárirodalomból az tűnik ki, hogy ezt békés eszközökkel kívánták megvalósítani.²

1944-ben Bethlen is azt tartja legfontosabbnak, hogy a területvisszacsatolások „nem kifogásolható” módon mentek végbe. A háborút megelőző időszak történései azt bizonyították számára, hogy csak a nagyhatalmak által jóváhagyott, diplomáciai szempontból elfogadható lépések jelenthetnek reményt arra, hogy a visszaszerzett területek megtarthatók lesznek.

¹ Bethlen István emlékirata 1944. Szerk. ROMSICS IGNÁC. Bp., 1988.

² Ld. HORTHY MIKLÓS Emlékirataim. Bp. 1990. 207. és NÁRAY ANTAL visszaemlékezése. Szerk. SZAKÁLY SÁNDOR. Bp., 1988. 26.

Bethlen az 1938 és 1941 között végbemenő revíziós lépéseket kifogástalannak tartja, szerinte az első elhibázott döntés a háromhatalmi egyezményhez való csatlakozás volt. Állítása szerint ez nem járhatott semmilyen előnnyel, mert „Olyan kis állam, mint Magyarország lehetőleg soha ne kössön nagyhatalmakkal olyan szövetséget, amelyből ismeretlen terjedelmű konfliktusok, előre nem látható és illimitált obligók származhatnak reá nézve, amelyekbe a legmesszebbmenő kötelezettségek magyarázhatók belé a terhére és amely szembeállítja teljesen feleslegesen más nagyhatalmakkal, amelyekkel a jóviszonyt fenntartania a legnagyobb érdeke.”³ E kérdésben már 1940-ben is hasonlóan érvelt a Külügyminisztérium számára elkészített memorandumában.⁴ Kevés politikus látta meg ekkor az egyezményhez való csatlakozás veszélyeit, és még kevesebb tanácsolta volna a szomszédos országokkal — elsősorban Romániával — való tárgyalást a vitás kérdések megoldására.

Külföldi útjai során Bethlen már korábban meggyőződhetett arról, hogy a magyar revíziós törekvéseknek — különösen ha az ezeréves határokra hivatkoznak — egyre kevesebb támogatója akad.⁵ Németország megerősödése, Olaszország befolyásának csökkenése a harmincas évek második felében új helyzetet teremtett. Horthy is megjegyzi emlékiratában, hogy már nem lehetett a német és az olasz kívánságok elől a másokra hivatkozva kitérni.⁶ Kállay Miklós pedig így jellemzi az ország helyzetét: „Magyarország, akaratán kívül és egyre nagyobb mértékben két hatalmas áramlat örvényébe került: a nyugati nemzetek eltaszították maguktól, a német érdekszféra viszont magához vonzotta.”⁷

A kapcsolatok szorosabbra válása Magyarországnak is érdekében állt, hiszen Németországtól várhatta a revíziós célok támogatását. Nem várhatta viszont azt, hogy a fokozatosan „adagolt” területgyarapítás mellett külpolitikai tényeresét is támogatni fogja.⁸

Bethlen, aki már jóval korábban tisztában volt a magyar revízióval kapcsolatos német véleménnyel,⁹ gyilkos iróniával ábrázolja a két ország viszonyát: „...Hitler politikája a Duna-medencében soha nem irányult arra, hogy Szent István birodalmát, amelyben a magyar faj a vezető tényező, újból felépítse és e révén domináló tényezővé tegye a Duna-völgyében, hanem arra, hogy ezen a területen élő népfajok kölcsönös erőviszonyai egyiknek se billenjenek a javára, kölcsönös rivalitásuk fennmaradjon és e révén Németország domináló szerepe az összes fölött állandósítsassék... Az a gondolat, hogy a mai

³ BETHLEN i. m. 101.

⁴ Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936—1945. IV. Köt. Szerk. JUHÁSZ GYULA. Bp. 1962. 743—761.

⁵ ROMSICS IGNÁC: Bethlen István Politikai életrajz. Bp., 1991. 246—250.

⁶ HORTHY i. m. 177-178.

⁷ KÁLLAY MIKLÓS: Magyarország miniszterelnöke voltam 1942—1944. I—II. Szerk. ANTAL LÁSZLÓ. Bp. 1991. I. köt. 73.

⁸ A Wilhelmstrasse és Magyarország. Szerk. RÁNKI GYÖRGY, PAMLÉNYI ERVIN, TILKOVSKY LÓRÁNT, JUHÁSZ GYULA. Bp., 1968. 164—165., 198—200.

⁹ ROMSICS: i. m. 270—271.

Németország ég a vágytól, hogy Magyarország újra egy 21 milliós, erős államot alkosson, amely mint hű csatlósa helyette majd rendben tartja a Duna-medencét, azokhoz az egy-egy politikai illúziókhöz tartozik, amelyekkel kávéházi politikusaink vagy a náluk még naívabb nyilasaink szeretik áztatni a jóhiszemű magyarokat...¹⁰ Pedig ez az újra és újra megerősödő hit volt az egyik oka annak, hogy a kezdeti szilárd elhatározás egyre gyöngült, és 1941-ben a kassai bombázás után — meg sem kísérelve a helyzet diplomáciai tisztázását — a miniszterelnök bejelentette a parlamentben a hadiállapot beálltát.

Az emlékirat alaphangját megadó első két mondat súlyos állítást tartalmaz: „A második világháború sorsa az első naptól kezdve eldőltnek volt tekinthető. Németország ezt a háborút sehogy sem nyerhette meg.”¹¹ Álláspontjának alátámasztására Bethlen részletesen elemzi és összehasonlítja a szembenálló felek gazdasági erőforrásait és hadipotenciálját. Hangsúlyozza, hogy részéről ez nem utólagos bölcsesség, hiszen már kezdettől a német vereséggel számolt. E kijelentését bizonyítja 1940-es, már említett memoranduma is.

1944-re igazolódtak Bethlen félelmei: nem sikerült megőrizni a semlegességet, Magyarország hadban állt a nagyhatalmakkal. Így foglalta össze a német megszállásig vezető utat: „Lassanként észrevétlenül és egyenként tördelte ki a magyar kormányférfiak gyengülő ellenállása mellett a náci erőszak Szent István koronájából a szuverén drágaköveket... Így sodródtunk bele apránként a második világháborúba, jórészt az ország tudtán és akaratán kívül.”¹² Felidézi sikertelen próbálkozásait, amikor „...óva intette, sajnos eredménytelenül, Magyarország egymás után váltakozó miniszterelnökeit attól, hogy Magyarországot Németország oldalán a háborúba belekeverjék.”¹³ Az ő figyelmeztetései is hiábavalók voltak, pedig a kételyeknek hangot adók között neki volt a legnagyobb tekintélye.

Bethlen céltalannak és elhibázottnak tartja a Szovjetunió elleni hadbalépést, jövátéhetetlennek a hadiállapot beálltát a szövetségesekkel. Megcáfolja azokat az érveket, amelyek látszólag a háború mellett szólnak: nincs remény újabb területek megszerzésére, mert még ha győzne is Németország (amiben ő nem hisz), nem fogja Magyarország igényeit szövetségesei rovására kielégíteni. Tagadja azt is, hogy a háborúból való kimaradással kockára tennék az addig — szerinte jogszerűen — visszaszerzett területeket. Sőt azt állítja, hogy azok megtartása a nagyhatalmak harcába való fegyveres beavatkozással került veszélybe. Végül pedig azzal a véleménnyel száll szembe, mely szerint Magyarországot az „örök hála” kötelezné arra, hogy a bolsevizmus ellen „élethalálharcát” vívó Németország mellé álljon. Tagadja a földrajzi helyzet meghatározó voltát is.

Bethlen egyetlen esetben tartotta volna indokoltnak a háborúba való belépést: ha támadás fenyegeti az országot. Ilyen veszély szerinte 1941 nyarán nem volt, nem fogadja el a kassai bombázás kormány által elfogadott verzióját sem.¹⁴ Nem hisz abban, hogy

¹⁰ BETHLEN: i.m. 106—107.

¹¹ BETHLEN: i.m. 97.

¹² BETHLEN: i.m. 103—104.

¹³ BETHLEN: i.m. 99.

¹⁴ BORSÁNYI JULIÁN: A magyar tragédia kassai nyitánya. München, 1985.

szándékos provokációról lenne szó. Azt az állítást is cáfolja, mely szerint az ország a bolsevizmus ellen védi a világot: „...nem ennek az életének gyökereiben megtámadott, maroknyi nemzetnek volt a hivatása tehát, hogy nemzeti hiúságát legyezgető szájhősök uszítására hősies pózba vágva magát teljesen feleslegesen keresztbe feküdjön azon az úton, amelyen az orosz gőzhenger nem minket, hanem Németországot lehengetni készült...”¹⁵

Azt állítja, hogy Magyarország megőrizhette volna semlegességét és hadseregét egészen addig, amíg az oroszok a Kárpátokat el nem érik. Akkor indokolt lett volna a védelemre való felkészülés, és a német segítség igénybevétele. E feltevésből kiindulva gondolja végig azokat a lépéseket, melyek ettől a lehetőségtől megfosztották az országot. A felelősség szerinte azokat terheli, akik az indulatok elszabadulását, a radikális jobbratolódást lehetővé tették, megakadályozták, hogy a reálisan, józanul gondolkodók hallathassák szavukat. Így kötődött a nemzet egyre erősebben, nem csupán politikai, hanem érzelmi okokból is Németországhoz. „... idegen célkitűzések és törekvések vak eszközévé süllyedtünk.” — írja keserűen.¹⁶

E folyamat legmélyebb pontja Bethlen számára is a német megszállás volt. Váratlannak és indokolatlannak tartja, mert az ország enélkül is eleget tett szövetségesi kötelezettségeinek. Ezt azonban nem tekinti a háborúban való aktív részvételnek, sőt beállításában egyenesen angolszász érdek a német igények korlátozott kielégítése — a megszállás és teljes kifosztás elkerülése érdekében. A kor e feloldhatatlannak tűnő ellentmondását tükrözik azok a szavak is, melyeket Bárdossy mondott a helyére lépő Kállaynak: „Te katasztrófába viszed az országot. Rólad mindenki tudja, hogy németellenes vagy, és angolbarát vagy és nem vagy antiszemita. Futsz majd az angolok után, de soha nem nyered meg őket, ahogy Bethlen sem tudta, sem senki más. Ők le vannak kötelezve ellenségeinknek, az oroszoknak és a kisantantnak, és soha nem fogják cserbenhagyni őket. Te viszont elveszíted a németek barátságát, és Magyarország magára marad. Azon a tényen, hogy ha a németeket megverik, minket is a vesztesek közé sorolnak, te úgysem tudsz változtatni. Ez eldőlt már az első világháborúban, és eldőlt Trianonban is.”¹⁷ A külpolitika terén Kállaynál sokkal tapasztaltabb Bárdossy szavai igazolódtak, és az új miniszterelnök kísérletei a szövetségesekkel való kapcsolatfelvételre valóban a megszállás ürügyéül szolgáltak.¹⁸ Ennek következményeit később tényszerűen felsorolva közli, kiemelve a zsidók barbár üldözését, deportálását és az ország kifosztását.

A „Hogyan süllyedhettünk idáig?” kérdésre a tanulmány második részében igyekszik Bethlen a választ megtalálni. 1931-től vizsgálja a magyar belpolitikát, középpontba állítva az egyes államfők tevékenységét. Azokat a mozzanatokat kutatja, melyeknek egyenkénti negatív hatása nem volt azonnal észlelhető, vagy jelentéktelennek tűnt, viszont egymásra rétegződve, összeadódva már visszafordíthatatlanná tették az eseményeket.

¹⁵ BETHLEN: i.m. 113.

¹⁶ BETHLEN: i.m. 123.

¹⁷ KÁLLAY: i.m. I. köt. 52.

¹⁸ A Wilhelmstrasse... 773—777.

Meglátása szerint Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején nőtt meg a titkos társaságok szerepe és indult meg a tisztikar politizálása. Ekkor alakult ki a kormánypárt radikális jobboldala, megerősödött a nemzeti szocializmus és az antiszemitaizmus hatása. Ez a folyamat szerinte Darányi Kálmán kormányzása alatt gyorsult fel. Úgy véli, az új miniszterelnök határozatlan, tépelődő természete lehetett az oka annak, hogy a negatív tendenciák visszafogása az általa célszerűnek vélt eszközökkel — engedmények tételével — nem sikerült. Legnagyobb kifogása: a magyar politika ekkor veszítette el az önállóság látszatát is, az ország „másodrendű csatlóssá” vált Németország mellett. Nagyon fontos, negatív változásnak tekinti azt, hogy a fenti folyamatok a középosztály tekintélyes részére is hatással voltak.

Darányi lemondása (és nem halála, mint Bethlen írja) után Imrédy Béla lett a miniszterelnök. Intézkedései kezdettől ellentmondásosak voltak, hiszen Horthy és Bethlen a jobboldal visszaszorítását várták tőle, ehelyett „váratlan frontváltással egyenesen élére állott a radikális jobboldali mozgalmaknak”.¹⁹ Mivel a revíziós siker erőszakosabbá tette belpolitikai fellépését, egyre szélesebb lett az ellene szervezkedő politikusok bázisa, így sikerült végül lemondatni. Ebben játszott szerepét Bethlen nem említi, de kettejük politikai törekvéseinek szembenállása nyilvánvaló volt. Imrédy magyar nemzeti szocialista megújulási programja, a tervezett „csodás forradalom” veszélyeztette Bethlen politikáját. Szinte misztikus erőt tulajdonít neki: „Hatása munkájának az országra nézve katasztrófális volt, mert mint miniszterelnök példájával tágra felnyitotta, a nemzetiszocializmus Pandora-szeleincéjét, amelyből viharos erővel indultak roboló útjaikra a jobboldali radikalizmus összes szelei és tarolták le a magyar nemzetnek minden szép vetését, amely útjukba akadt.”²⁰

Az utána következő Teleki Pál — akiről Horthy azt írja, hogy Bethlen és Kállay mellett csak őt választotta saját akaratából miniszterelnöknek — Bethlenhez hasonlóan a békés revízió híve volt és nem hitt a német győzelemben. Bethlen részletesen elemzi kormányfői tevékenységét. Belpolitikájáról elítélően nyilatkozik, sérelmezi a sajtószabadság korlátozását, és úgy véli, az 1939-es választások után megváltozott összetételű országgyűlés éppen legfontosabb funkcióit — a szabadságjogok védelme, a közvélemény irányítása, a kormány munkájának ellenőrzése — nem teljesítette. Így nem működhetett olyan fékező erőként sem, amely a háborúba lépést megakadályozta volna. A reformkori költők képeit, kifejezéseit idéző szavakkal jellemzi az 1941-re kialakuló belpolitikai helyzetet: „A magyar közéletre lassanként a diktatúras butulás köde lomhán terpeszkedett széjjel, úgy éreztük, hogy a magyar alkotmány berozsdásodott kerekerei megszűntek forogni és beállott a halál, a tökéletes csönd, amelyet csak mohó férgek rágása zavart meg néha.”²¹ Ezek után meglepő az az elismerés, mellyel Teleki külpolitikájának adózik, hangsúlyozva, hogy Bárdossyval ellentétben ő soha nem keverte volna háborúba az országot. Ez esetben nem vizsgálja a belpolitikai lépéseknek a külpolitikára gyakorolt hatását, pedig az Emlékirat más részeiben erre nagy figyelmet fordít.

¹⁹ BETHLEN: i.m. 132.

²⁰ BETHLEN: i.m. 133—134.

²¹ BETHLEN: i.m. 140.

A visszatekintés stílusa szembetűnően megváltozik, ahogy elemzésében Bethlen Magyarország háborús szereplésének témájához közelít. Elfogultan, saját szemszögéből ábrázolja az eseményeket, helyenként a tényeket is pontatlanul idézi fel.²² Annak ellenére, hogy részletesen taglalja a radikális jobboldal és a német nemzeti szocializmus hatásának erősödését, a hadbalépésben egyedül Bárdossy szerepét emeli ki. Beállításában ő jóhiszemű politikus, aki nem tudott ellenállni a „csábításnak” és német nyomásra „hadat üzent Oroszországnak”, holott Hitler nem szólította fel Magyarországot a fegyveres fellépésre, és ekkor még politikai nyomást sem gyakorolt a kormányra.²³ A kassai bombázás tényét itt nem is említi, pedig annak ürügyként való felhasználása is bizonyítja, hogy jelentős belső erők szorgalmazták a háborúba való bekapcsolódást.²⁴ Ennek ellenére sem hadüzenet elküldésére került sor, hanem a hadiállapot beálltának a bejelentésére.²⁵

A fentiekől függetlenül ez a lépés valóban jóvátehetetlennek bizonyult. A doni katasztrófa után Magyarország kiszolgáltatott helyzetbe került, a veszteségeket alig lehetett pótolni. Bethlen ismét a reformkori retorikát idézve írja le a következményeket: „Újból ott álltunk hadsereg nélkül egy állig felfegyverzett világban... Soha még nemzet ily könnyelműen és céltalanul nem tette kockára életérdekeit, mint mi ebben a percben. Valóban Don Quijote módjára vívtuk a magunk szélmalomharcát minden pozitív háborús cél nélkül, amikor minden erőnköt tartalékolnunk kellett volna arra a végső időpontra, amikor Szent István palástja felett kezdődik majd a marakodás szomszédaink részéről...”²⁶

A tragédiák sorát Kállay Miklós próbálta megállítani. Bethlen az ő tevékenységéről röviden és elismerően ír, ez esetben a lehetőségeket is figyelembe véve. Nem kerülheti meg a szövetségesekkel való tárgyalások témáját — bár feltételes módban említi azokat — de hangsúlyozza, hogy sem a kapcsolatfelvételt, sem más okot nem tart elegendő indoknak a megszálláshoz. A tények felsorolása után újra csak kérdezni tud, mert saját gazdag politikai tapasztalataira támaszkodva, a történetet többször végiggondolva sem találja meg a választ arra: „Hová lettek a régi magyar hazafias erények? Hová nemzeti önértetünk, a függetlenségünk iránti töretlen ragaszkodásunk, amelyért évszázadokon keresztül annyi vér

²² Németország 1941. június 22-én hadüzenet nélkül támadta meg a Szovjetuniót, Bethlen pedig az Em-lékiratban „a szovjethez intézett” német hadüzenetről ír. i. m. 140.

²³ A német hadvezetés magyarországi politikájához 1941. március–július. Századok 1965/6. A német hadsereg-főparancsnokság által megbízott magyarországi összekötő törzs naplóját DR. PERCY ERNST SCHRAMM százados vezette, közzéteszi KUN JÓZSEF. Kurt Himer vezérőrnagy, „a magyar királyi honvédség fővezértségéhez beosztott német tábornok” közlései bizonyítják, hogy Horthy és Bárdossy is határozott állásfoglalást kértek arra vonatkozóan, milyen lépéseket vár Németország a Szovjetunió megtámadása után Magyarországtól. A fegyveres részvételre való felszólítás hiányában a politikusok nem cselekedtek a kassai bombázásig, pedig tudomásuk volt a Halder és Himer tábornokok által gyakorolt katonai nyomásról. Ld. még: A Wilhelmstrasse ...596–597. és Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936–1945. V. köt. Szerk. JUHÁSZ GYULA. Bp., 1982. 1217–1221.

²⁴ LAKATOS GÉZA: Ahogyan én láttam, München, 1981. Werth Henriket idézi a szerző: „Nekem a kassai bombázás egyenesen jól jött.” 41.

²⁵ Diplomáciai iratok...V. Köt. 1233. és A Wilhelmstrasse... 598–599.

²⁶ BETHLEN i. m. 141.

folyt és annyi magyar könny hullott? Hová lett politikai iskolázottságunk, amelyre mindig oly büszkék voltunk?²⁷

Kedvezőnek látszó történelmi helyzetben a revízió lehetőségét kellett volna elutasítani ahhoz, hogy Magyarország ne váljék elkötelezetté, ezt pedig nem vállalhatták politikusaik. Így a jogosnak tűnő lépések után, a háború kimenetelét ismerve egyfajta „tragikus magyar sors” képe körvonalazódik újra — mint oly sokszor korábban is — az eseményekre visszatekintő politikusok emlékezéseiben. Horthy a „végzetszerű kényszerre hivatkozik, amely különösen egy kisállam cselekvési szabadságát korlátozza, és másokhoz hasonlóan a kettős, német — szovjet erőtér meghatározó voltát emeli ki.²⁸ Kállay Miklós is felmenti a politikusokat: „... odaveszett a fele azoknak a szegény, szegény magyar fiúknak, akiket a hibás magyar politika — igen, az is, de legyünk fennköltebbek: a tragikus magyar sors állított arra a helyre, ahol semmi keresnivalójuk nem volt, ahol dicsőség nem, csakis a biztos pusztulás várhatott rájuk.”²⁹

Bethlen nem ad felmentést, ezt sugallja az emlékirat alcímében a „vádirat” kifejezés is. Ő azonban abból a feltételezésből indul ki, hogy Magyarországnak volt önálló cselekvési lehetősége, a gazdasági és geopolitikai kiszolgáltatottságot nem tartja meghatározónak. Tiszteletreméltó, hogy a bajok gyökerét belül keresi, nem hárítja át a felelősséget külső erőkre. Nem zárja ki azokat sem, keserű hangon említi a német befolyás felmérhetetlen jelentőségét. Bebizonyítja viszont, hogy a belső ellentmondások tették nyitottá az országot annak befogadására is.

Két egymástól elkülönített, de végül is el nem választható tényezőben keresi a nemzeti tragédia okát. Egyrészt a miniszterelnökök egyéni felelősségét hangsúlyozza, teljes cselekvési szabadságukat feltételezve. Ha ekkora jelentőséget tulajdonít az egyén történelemformáló szerepének, érthetetlen, miért nem érinti Horthy Miklós tevékenységét. Ennek egyik lehetséges magyarázata, hogy a háború utáni helyzet még tisztázatlan volt.³⁰ De legalább a Szovjetunió elleni hadbalépés és a német megszállás igen alapos tárgyalásakor felvethette volna a kormányzó személyes felelősségének kérdését. Ide kívánczik, hogy saját szerepét is csak a vizsgált időszakban, — tíz, tizenöt évre visszatekintve — említi, amikor valóban személyes érdekeit figyelmen kívül hagyva, minden lehetséges eszközzel igyekezett az országot a háborúba sodródástól megóvni.³¹ Hogy a korábbi időszakban folytatott politikája befolyással lehetett a későbbi történésekre, annak vizsgálatára nem kerül sor. Csak áttételesen történik említés azokról a törekvésekről is, melyek azt bizonyították, hogy rajta kívül mások is megpróbálták szavakkal és tettekkel megakadályozni az ország tragédiáját.

A másik, az Emlékiratban többször felbukkanó, kemény szavakkal megbélyegzett jelenség: az idegen eszme befogadása, a középosztály egy részének eszközzé süllyedése.

²⁷ BETHLEN i.m. 145.

²⁸ HORTHY i.m. 175.

²⁹ KÁLLAY i.m. 158.

³⁰ ROMSICS i.m. 300.

³¹ ROMSICS i.m. 268.

Ennek magyarázata ugyancsak történelmünk során sokszor újfogalmazott gondolat: a belső meghasonlás szolgáltatta ki a nemzetet. Egyre erősödő terrorral elhallgattatták azokat, akik az ár ellenében felemelték szavukat, a közéletben a komoly kérdések háttérbe szorultak, „kártékony és üres jelszavak” befolyásolták az emberek ítélőképességét. Bethlen szerint ez volt az oka annak, hogy az ország saját érdekeinek figyelmen kívül hagyásával, elfogadva az „idegen célkitűzéseket és törekvéseket” a veszébe rohant.

Judit Pihurik

Political Essay or Indictment? Reflections on István Bethlen's Memoirs
from 1944

In the summer of 1944 István Bethlen was secretly writing his memoirs entitled: Hungarian politics in the Second World War. Political Essay or Indictment.

In the first part of his work István Bethlen analyses the political situation and the balance of power between the two World Wars and proves that the defeat of Germany was foreseeable. In the second part he evaluates the different Hungarian governments' achievements and tries to explain how Hungary proceeded on her course after 1939 from the idea of peaceful territorial revision towards her entrance into the War and the German occupation. The political analysis grows into an indictment because Bethlen, while searching for the origin of Hungary's misfortune, arrives at two conclusions. He supposes the Prime Ministers' complete freedom of action and stresses their personal responsibility, and condemns that section of the middle class which became influential by accepting alien ideas.